

Щодо окремих напрямів удосконалення державної інформаційної політики України

Протягом усіх років незалежності, в умовах динамічного розвитку міжнародної політичної обстановки й загострення суперництва між провідними центрами сили за посилення свого глобального та регіонального впливу однією з найбільш значущих загроз національній безпеці України в інформаційній сфері постає здійснення іноземними державами негативного інформаційно-психологічного впливу, через проведення інформаційних акцій, операцій, кампаній. Іноземні суб'єкти інформаційних відносин здійснюють потужний почасти негативний інформаційно-психологічний вплив на Україну, шляхом поширення тенденційної, неповної або упередженої інформації. Варто зауважити, що інтенсивність такого впливу не залежить значною мірою від політичних сил, що перебувають при владі в Україні, а обумовлений насамперед прагненням керівництва іноземних держав впливати на зовнішню і внутрішню політику Української держави, а також має під собою політичне й економічне підґрунтя, продиктоване прагматичними підходами до забезпечення власних національних інтересів.

За характером здійснення зовнішнього інформаційно-психологічного впливу на Україну іноземні держави можна виокремити в дві групи: групу ситуативного впливу й групу постійного впливу. До групи ситуативного впливу можна віднести більшість західних держав, інформаційні впливи на Україну яких здебільшого стосуються євроінтеграційних перспектив України, внутрішньополітичної та економічної ситуації в Україні, російсько-українських відносин, деяких аспектів трактування історії тощо. До країн, що здійснюють постійний і найбільш інтенсивний інформаційно-психологічний вплив на Україну, слід віднести насамперед Російську Федерацію (що особливо яскраво засвідчили події початку березня 2014 р. і загострення українсько-російських відносин)¹, а також Румунію та Угорщину. Характерним напрямом інформаційно-психологічного впливу Румунії та Угорщини постає посягання на територіальну цілісність України шляхом приєднання до них «незаконно анексованих» Північної Буковини й Південної Бессарабії (Румунія) та частини українського Закарпаття (Угорщина), що входять до складу України. Зокрема, подібні заяви значно посилюлися з боку Угорщини після перемоги на виборах у 2010 р. ультраправих партій «Фідес» (понад 60 %) і «Йоббік» (12 %). Щодо Румунії, то варто зауважити, що ідеї

¹ Щодо інформаційно-психологічної складової агресії Російської Федерації проти України (за результатами подій 1–2 березня 2014 року). – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1476>.

відновлення «Великої Румунії» не тільки підтримуються лідерами правлячої коаліції (зокрема, консервативною та націонал-ліберальною партіями), а й користуються великим соціальним попитом серед румунського населення.

Таким чином, можна очікувати, що слідом за РФ з територіальними претензіями й пропозиціями провести «референдуми» до України в найближчій перспективі може звернутися як керівництво Румунії, так і Угорщини. Зокрема, у цьому контексті показовими є присутність серед іноземних спостерігачів за «референдумом» в АР Крим представників угорської партії «Йоббик» Б. Ковач і Й. Штадлера, а також проведення 17 березня ц. р. вищезазначеною партією політичного форуму в Закарпатті.

Маємо зазначити, що Україна, зі свого боку, намагається здійснювати певні кроки, спрямовані на мінімізацію відповідних заходів інших сторін. Важливим наслідком березневого протистояння 2014 р. (у російських ЗМІ вже отримало назву «ввічлива війна») стала, серед іншого, активізація іномовної присутності України за кордоном, що наразі здійснюється новопризначеним керівництвом держави, зокрема запущене мовлення супутникового телеканалу «Перший Ukraine» на території європейської та азійської частини РФ (російською й англійською мовами). Поміж тим, інтернет-телебачення «Спільнобачення» розпочало переговори з керівництвом Національної телекомпанії України про можливість виробництва своїм колективом новин про Україну англійською, німецькою і французькою мовами для «Першого Ukraine». Проте в умовах жорстких інформаційних протистоянь цього, вочевидь, замало.

«Ввічлива війна» вкотре продемонструвала відсутність узгодженої, послідовної і виваженої державної інформаційної політики в Україні, а також невідповідність системи державного управління інформаційною сферою сучасним викликам і загрозам. Як наслідок, іноземна спільнота не завжди має можливість формувати об'єктивне уявлення про події, що відбуваються в Українській державі. Яскравим доказом викривленого сприйняття є, зокрема, позиція окремих сербських², французьких³ й американських⁴ ЗМІ.

² Порівнюють українську кризу з конфліктами на просторах колишньої Югославії, наголошують на участі в перемозі Євромайдану «екстремістських націоналістичних організацій» і подекуди підтримують збройну інтервенцію РФ в АР Крим.

³ Газета Le Figaro, даючи оцінку виступу президента РФ В. Путіна на зустрічі із журналістами, зазначає, що його виступ був спрямований головним чином проти «неонацистів та антисемітів», які вчинили «антиконституційний переворот» в Україні.

⁴ Як визнає К. Харпер для видання Washington Times, навіть американські засоби масової інформації під час українсько-російської кризи виявили свою нездатність оперативно пояснювати події та надавати читачам інформацію про причини й історію конфлікту. На його думку, медіа змогли оперативно висвітлити останні події, але надати контекст для певних новин виявилось для них складним завданням.

У сформованій ситуації нове керівництво України має зробити відповідні висновки і в найкоротші терміни вжити необхідні заходи, спрямовані як на те, щоб стати активним учасником формування й захисту внутрішнього інформаційного простору, так і впливовим суб'єктом міжнародного інформаційного простору. Україні звичайно важко на сучасному етапі претендувати на інформаційне домінування у світовому інформаційному просторі. Проте дієвість інформаційної політики може бути покращеною вже сьогодні, у випадку якщо держава обере стратегію активного учасника інформаційного ринку. Така політика потребує здійснення системної, скоординованої та оперативної підготовки й поширення відповідної інформації про Україну і вдосконалення існуючих механізмів для просування його у світовому інформаційному просторі.

З огляду на зазначене, у найближчій перспективі вбачається за доцільне здійснити ряд кроків, зокрема Держкомтелерадіо України, як головному органу в системі центральних органів виконавчої влади з формування й реалізації державної політики у сфері телебачення та радіомовлення, в інформаційній і видавничій сферах тощо, доручити в короткостроковій перспективі:

- забезпечити контроль за об'єктивним і своєчасним висвітленням подій, що відбуваються в Україні всіма підприємствами, установами й організаціями, що належать до сфери його управління (зокрема, через наявні іномовні канали – Всесвітню службу «Українське телебачення і радіомовлення», «Перший Ukraine» та інформаційне агентство «Укрінформ»);

- започаткувати спільну роботу з Freedom House, «Репортерами без кордонів» та іншими правозахисними організаціями щодо виявлення випадків порушення прав журналістів і широкого інформування про такі випадки українську та світову спільноту, зокрема через світові ЗМІ й дипломатичні канали;

- розробити й укласти угоди про співпрацю між Першим національним каналом України (супутниковим телеканалом «Перший Ukraine») і провідними світовими телеканалами задля взаємного обміну інформацією;

- розпочати переговорний процес щодо кооперації у сфері обміну інформацією та співпрацю між іномовними службами України й заінтересованими державами, зокрема щодо можливості створення спільної іномовної міждержавної медіа-корпорації в складі телерадіокомпанії (за зразком Euronews чи МТРК «Мир») і транснаціональної агенції новин (на

кшталт пан-африканського інформаційного агентства ПАНА), орієнтованої на об'єктивне інформування світової спільноти про ситуацію на пострадянському просторі;

- створити майданчик (оперативний центр) з надання об'єктивної інформації та спростування дезінформації про ситуацію в Україні. Долучити до такої роботи громадські ініціативи, які займаються спростуванням розповсюдженого російською стороною «фейку» (зокрема, StopFake, Всеукраїнський інформаційно-експертний центр для надання реальної інформації про події в Україні та ін.), а також усі провідні телерадіоканали, друковані ЗМІ, інформаційні агентства;

- таку інформацію надавати МЗС України з метою подальшого її поширення через наявні канали, зокрема об'єднання українців за кордоном.

МЗС України доручити звернутися до своїх закордонних колег із проханням сприяти об'єктивному висвітленню подій в Україні, зокрема шляхом надсилання в Українську державу власних кореспондентів;

- у середньостроковій перспективі Держкомтелерадіо України розробити, з урахуванням досвіду провідних країн, концепцію реформування наявного державного іномовного ресурсу в дієвий інструмент провадження національної інформаційної політики за кордоном.

У такій концепції вбачається за доцільне передбачити:

- збереження іномовних ЗМІ у підпорядкуванні державі в процесі запланованого реформування державних теле- й радіоорганізацій;

- можливість об'єднання наявних державних іномовних служб у медіа-холдинги (на кшталт BBC World Service чи «Россия сегодня»), що включатиме канали телебачення, радіомовлення та інтернет-мовлення, задля централізованого формування й поширення необхідної інформації про Україну;

- забезпечення необхідним фінансуванням – для створення якісних конкурентоспроможних програм, формування і функціонування необхідної кількості мовних редакцій (при цьому важливим є те, якою бачать Україну не тільки російська й західна, а й східноєвропейська аудиторії), збільшення часу трансляції програм – з метою розширення зарубіжної аудиторії та підвищення її рівня довіри.

Так як на сучасному етапі відповідальність за протистояння в інформаційній сфері взяла на себе Рада національної безпеки і оборони України, пропонується ці питання винести на найближче її засідання *(Конах В. Щодо окремих напрямів вдосконалення державної інформаційної політики України. Аналітична записка // Національний інститут стратегічних досліджень (<http://www.niss.gov.ua/articles/1489>)).*